

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન (અગેઈનસ્ટ કન્વિક્શન નેગોશિયેબલ

ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ) નં. ૧૧૨૯/૨૦૨૩

વિથ

ક્રિમિનલ મિસ. એપિલિકેશન (હુકમમાં ફેરફાર માટે) નં. ૨/૨૦૨૫

ઈન

આર/ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૧૨૯/૨૦૨૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી નિશા એમ. ઠાકોર

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

=====

નિલેશ રમણલાલ ચુનાવાલા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે જામીનપાત્ર વોરંટની બજવણી થયેલ છે

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે વકીલ શ્રી પ્રભાકર ઉપાધ્યાય (૧૦૬૦)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફે કેતન બી. જૈન (૯૨૯૨)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફે વકીલ શ્રી શ્રીરાજ ડી. શાહ (૧૦૪૭૫)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર સુશ્રી કિના કલ્હા

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી નિશા એમ. ઠાકોર

તારીખ : ૧૯/૦૬/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ (જે હવે પછી “સંહિતા” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩૯૭ સાથે વાંચતાં કલમ ૪૦૧ હેઠળ મૂળ આરોપી વતી, વિદ્વાન એડિશનલ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, કોર્ટ નં. ૨૭, વડોદરા દ્વારા ફોજદારી કેસ નં. ૨૮૨૬૦/૨૦૧૭ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૭મી જાન્યુઆરી ૨૦૨૨ ના ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને દાખલ કરવામાં આવેલ છે. સદર ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે હાલના અરજદારને નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા છે, જેના દ્વારા ૧૮ મહિનાની સાદી કેદની સજા ફટકારી છે અને રૂ. ૧,૫૯,૧૬,૬૬૬/- ની રકમનું વળતર ચૂકવવાનો આદેશ કર્યો છે. વધુમાં એવો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે કે કસૂરના કિસ્સામાં, અરજદાર - મૂળ આરોપીએ ત્રણ મહિનાના સમયગાળા માટે સાદી કેદ ભોગવવાની રહેશે.

૧.૧. દોષિત ઠરાવવાના ઉપરોક્ત ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, અરજદારે સંહિતાની કલમ ૩૭૪(૩) હેઠળ વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ અને સેશન્સ જજ, વડોદરાની અદાલત સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી, જે ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૩૦/૨૦૨૨ તરીકે નોંધાઈ હતી. વિદ્વાન જજે તારીખ ૨૭ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૩ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા અપીલ ફગાવી દીધી હતી અને વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા દોષિત ઠરાવવાના હુકમને બહાલ રાખ્યો હતો. તેથી, નીચલી અદાલતો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત હુકમોને પડકારતી હાલની ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨. ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશનમાં ઉઠાવવામાં આવેલા આધારોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટની સમક્ષ બેન્ચે તારીખ ૧૬મી ઓક્ટોબર ૨૦૨૩ ના હુકમ દ્વારા રિવિઝન એપિલિકેશન દાખલ (એડમિટ) કરી હતી અને વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને દોષિત ઠરાવવાના હુકમને સ્થગિત કર્યો હતો, અને અરજદારને ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ચેકની રકમના ૧૦% જમા કરાવવાને આધીન અન્ય શરતો સાથે જામીન પર મુક્ત કર્યા હતા. જમા કરાયેલી રકમ ઉપાડવા/ચૂકવણી માટેની અરજી મૂળ ફરિયાદી દ્વારા આ મુખ્ય અરજીમાં ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપિલિકેશન નં. ૧/૨૦૨૫ તરીકે દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે તારીખ ૭મી ઓક્ટોબર ૨૦૨૫ ના હુકમ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી, જેના દ્વારા મૂળ ફરિયાદીને તેટલી જ રકમની બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાને આધીન ચેકની રકમના ૧૦% એટલે કે રૂ. ૧૬,૮૨,૦૦૦/- ની રકમ ઉપાડવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. મૂળ

ફરિયાદી બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાની ઉપરોક્ત શરતનું પાલન કરવામાં અસમર્થ હોવાથી, મૂળ ફરિયાદી દ્વારા ઉપરોક્ત હુકમમાં ફેરફાર કરવા માટે, ખાસ કરીને બાંહેધરી આપીને બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાની લાદવામાં આવેલી શરતમાં ફેરફાર કરવા માટે અરજી કરવામાં આવી હતી, જે ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૨/૨૦૨૫ તરીકે દાખલ કરવામાં આવી હતી. મુખ્ય રિવિઝન અરજી આખરી સુનાવણી માટે સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવી હોવાની હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, સદર અરજી મુખ્ય બાબત સાથે સાંભળવામાં આવી હતી.

અરજદાર - મૂળ આરોપી તરફે રજૂઆતો :

૩. અરજદાર - મૂળ આરોપી તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રભાકર ઉપાધ્યાય ઉપસ્થિત રહ્યા છે અને તેઓએ શરૂઆતમાં કેસની હકીકતો તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું છે.

૩.૧ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પ્રશ્નવાળો વ્યવહાર ખેતીની જમીનો સંબંધિત સમાધાન કરાર છે, જેના દ્વારા ભૂતકાળમાં પક્ષકારો આ કોર્ટ સમક્ષ અપીલની કાર્યવાહી ચલાવી રહ્યા હતા. એવો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે મૂળ ફરિયાદીના પરિવારના સભ્યો દ્વારા કુલ ત્રણ પ્રથમ અપીલો દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમણે અગાઉના માલિક દ્વારા કરવામાં આવેલી વસિયતના આધારે વિવાદિત મિલકતોમાં પોતાના અધિકારની માંગણી કરી હતી. શરૂઆતમાં, વર્ષ ૨૦૦૦ માં માવજીભાઈ મકવાણાના નામે વારસાઈ પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં

આવ્યું હતું, જેને પ્રોબેટ કોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યું હતું. મૂળ આરોપીના પરિવારના સભ્યો દ્વારા કરવામાં આવેલી રદ કરવાની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી અને તેને ત્રણ અલગ-અલગ પ્રથમ અપીલોમાં પડકારવામાં આવી હતી. આ કોર્ટ સમક્ષ ઉપરોક્ત અપીલોમાં, મૂળ ફરિયાદી સહિત પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન થયું હતું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ઉપરોક્ત સમાધાનને ધ્યાનમાં રાખીને, મૂળ ફરિયાદીના પરિવારના સભ્યો રૂ. ૧ કરોડના અવેજ માટે વિવાદિત જમીનમાં પોતાના અધિકારો છોડી દેવા સંમત થયા હતા. ઉપરોક્ત સમાધાન કરાર લેખિતમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૬ ના રોજ નોટરી સમક્ષ કરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે વધુમાં નિર્દેશ કર્યો હતો કે મૂળ આરોપી અને તેમના પરિવારના સભ્યો દ્વારા તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૬ ના રોજ સોગંદનામું-સહ-જાહેરનામું પણ કરવામાં આવ્યું હતું. સદર દસ્તાવેજ ઉપરોક્ત અપીલની કાર્યવાહીમાં આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત સમાધાનને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે તારીખ ૪થી જુલાઈ ૨૦૧૬ ના હુકમ દ્વારા પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સમાધાનની નોંધ લીધી હતી અને તમામ પ્રથમ અપીલોનો નિકાલ કર્યો હતો. વધુમાં એવી નોંધ કરવામાં આવી હતી કે પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સમાધાનની શરતો અનુસાર પ્રોબેટ માટેની અરજીમાં ફેરફાર થયો હતો. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૬ ના સમાધાન કરારમાં નોંધાયા મુજબ, સંબંધિત પક્ષકારોના હકો છોડી દેવા બદલ સમગ્ર અવેજની રકમ સ્વીકારવામાં આવી હતી. તે ધ્યાને લેતાં, તારીખ ૫મી જુલાઈ ૨૦૧૭ ના રૂ.

૧,૬૯,૧૬,૬૬૬/- ની રકમના કહેવાતા ચેકની તારીખે કોઈ દેવું અસ્તિત્વમાં ન હતું. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ચુકવણીના સમયપત્રકની મૂલવણી કરતાં પણ, તારીખ પમી જુલાઈ ૨૦૧૭ ના ચેક નં. ૧૯૬૩૧૯ નો કોઈ સંદર્ભ નથી. તેમના મતે, આરોપીએ વાજબી શંકાથી પર એ હકીકત સ્થાપિત કરી હતી અને તે અનુમાનનું ખંડન કર્યું હતું કે અરજદાર તારીખ પમી જુલાઈ ૨૦૧૭ ના કહેવાતા ચેકમાં દર્શાવેલ કોઈપણ રકમ ચૂકવવા માટે જવાબદાર ન હતા.

૩.૨ આવી બિનતકરારી હકીકતોના આધારે, તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ચેકમાં દર્શાવ્યા મુજબ મૂળ ફરિયાદી હાલના અરજદાર પાસેથી કોઈપણ રકમ વસૂલવા માટે હકદાર હતા તે સ્થાપિત કરવા માટે રેકર્ડ પર રજમાત્ર પણ પુરાવો ઉપલબ્ધ નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે રેકર્ડ પર આવો કોઈ પુરાવો લાવવામાં આવ્યો ન હોવાથી નીચલી અદાલતે સદર અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૧૮(એ) સાથે વાંચતાં કલમ ૧૩૯ હેઠળ વિચાર્યા મુજબનું અનુમાન તારવવું જોઈતું ન હતું. આ સંબંધમાં, વિદ્વાન વકીલે તારીખ ૨૭ જુલાઈ ૨૦૧૬ ના કહેવાતા સમજૂતી કરારનો સંદર્ભ આપીને પાના પૃષ્ઠ પરથી નિર્દેશ કર્યો હતો કે તેમાં છ ચેકોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે, જો કે તેમાં તારીખ ૧૮મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૭ નો વિવાદિત ચેક નં. ૧૯૬૩૧૯ સામેલ નથી.

૩.૩ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ દીવાની દાવો જે સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૩૯૭/૨૦૧૯ તરીકે નોંધાયો હતો તે મુખ્યત્વે ઉપરોક્ત રકમની વસૂલાત માટે હતો. વધુમાં એવી

રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સદર દાવો સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળ અરજદારની અરજી સ્વીકારીને તારીખ ૬ ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૨ ના હુકમ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. એવો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં અદાલતે તારીખ ૨૭ જુલાઈ ૨૦૧૬ ના સદર સમજૂતી કરારની ન્યાયિક નોંધ લીધી હતી અને સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું હતું કે ભારતીય કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૨૩ ને ધ્યાને લેતાં આવા કરારને માન્ય કરાર ગણી શકાય નહીં. એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે એકવાર તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૬ ના કરાર અનુસાર પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન થઈ ગયું હતું, જે આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા કાર્યવાહીના અગાઉના રાઉન્ડમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું, ત્યારપછીના કહેવાતા કરારને માન્ય કરાર ગણી શકાય નહીં. હકીકતમાં, આવા કરાર પર કાર્યવાહી ચલાવવા માટે પક્ષકારો પાસે કોઈ દાવો કરવાનો અધિકાર (કોઝ ઓફ એક્શન) રહેતો નથી અને તેથી સદર દાવો સંહિતાના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(એ) અને ૧૧(ડી) દ્વારા બાધિત હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. તેથી તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવાની ગેરહાજરીમાં, દોષિત ઠરાવવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે.

૩.૪ પોતાની દલીલને વધુ પુષ્ટ કરવા માટે, વિદ્વાન વકીલે ફરિયાદીના પુરાવાનો સંદર્ભ આપ્યો હતો જેમણે પોતાની ઊલટતપાસમાં સ્વીકાર્યું હતું કે આંક ૧૮ અને ૨૧ પર રેકર્ડ પર રજૂ કરાયેલા કહેવાતા કરારો બિનહિસાબી નાણાંના સંબંધમાં છે જે સંબંધિત કરારોમાં દર્શાવેલ અવેજના બે આંકડાઓમાં રહેલા સ્પષ્ટ તફાવત પરથી દેખીતું છે. તેમણે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના પેરા ૧૦.૧૩ માં નોંધાયેલા એપેલેટ

કોર્ટના અવલોકનો તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું હતું, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે એક કરતાં વધુ કરારો કરવા માટે ભારતીય કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૨૩ હેઠળ કોઈ પ્રતિબંધ કે મનાઈ નથી. એપેલેટ કોર્ટના ઉપરોક્ત તારણ પર પ્રહાર કરતાં, વિદ્વાન વકીલે નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ (જે હવે પછી “અધિનિયમ, ૧૮૮૧” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૩૮ ની જોગવાઈઓ સાથે ભારતીય કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૨૩ નો સંદર્ભ આપ્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો આકર્ષવા માટે, જે આવશ્યક ઘટક પૂર્ણ થવું જરૂરી છે તે એ હકીકત છે કે દેવું અથવા જવાબદારી “કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું અને અન્ય જવાબદારીઓ” પ્રત્યે હોવી જોઈએ. તેથી તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જો કરાર અથવા સમજૂતીનો હેતુ કાયદેસર ન હતો અને તે બાબત ફરિયાદી દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી હોય, તો ભારતીય કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૨૩ અને અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ ની જોગવાઈઓને ધ્યાને લેતાં પ્રશ્નવાળા વ્યવહારને કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું અથવા અન્ય જવાબદારી સંબંધિત ગણી શકાય નહીં.

૩.૫ વિદ્વાન વકીલે દશરથભાઈ ત્રિકમભાઈ પટેલ વિ. હિતેશ મહેન્દ્રભાઈ પટેલ, (૨૦૨૩) ૧ એસ.સી.સી. ૫૭૮ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો અને એવી દલીલ કરી હતી કે અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ગુનો આકર્ષવા માટે, જે એક અસ્વીકાર (ડિશઓનર) થયો છે તે પાકતી તારીખે અથવા રજૂઆતની તારીખે કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવાનું

પ્રતિનિધિત્વ કરતો હોવો જોઈએ. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે દલીલ ખાતર જો બીજા કારણના અમલ અંગે મૂળ ફરિયાદીનો કેસ સ્વીકારી લેવામાં આવે, તો પણ તારીખ ૨૭ જુલાઈ ૨૦૧૬ ના કહેવાતા સમજૂતી કરારમાં દર્શાવેલ ચુકવણીનું સમયપત્રક વાંચવામાં આવે, તો તારીખ ૧૮મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૭ ની સંબંધિત તારીખ રૂ. ૨,૭૯,૦૦,૦૦૦/- ની ચુકવણી સાથે સંબંધિત છે જ્યારે વિવાદિત ચેકમાં દાખલ કરાયેલી રકમ રૂ. ૧,૬૯,૧૬,૬૬૬/- છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અધિનિયમની કલમ ૧૫ સાથે વાંચતાં કલમ ૫૬ ને ધ્યાને લેતાં, ચેકમાં દેવાની આંશિક ચુકવણી કરવામાં આવી હોવાની હકીકત નોંધીને શેરો (એન્ડોર્સમેન્ટ) કરવો જરૂરી હતો. જ્યારે ચેક પર આવો શેરો કરવામાં આવે ત્યારે જ તેનો ઉપયોગ બાકીની રકમની પતાવટ માટે થઈ શકે છે. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, અગાઉના કેસમાં આવી કોઈ નોંધ કરવામાં આવી ન હતી.

૩.૬ વિદ્વાન વકીલે જોન કે. અબ્રાહમ વિ. સિમોન સી. અબ્રાહમ, (૨૦૧૪) ૨ એસ.સી.સી. ૨૩૬ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો. તેમાં નિર્ધારિત કાનૂની સિદ્ધાંતનો સંદર્ભ આપતાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૧૩૮ સાથે જોડાયેલા સ્પષ્ટીકરણમાં પૂરા પાડવામાં આવ્યા મુજબ “દેવું” શબ્દનો અર્થ “કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીઓ” તરીકે વાંચવો પડશે. આમ, હાલની અથવા ભૂતકાળની નક્કી થયેલી જવાબદારીની પતાવટ માટે ચેક લખવો એ કલમ ૧૩૮ હેઠળ ગુનો આકર્ષવા માટે અનિવાર્ય શરત (સાઈન ક્વા નોન) છે.

૩.૭ જી. પંકજાક્ષીઅમ્મા વિ. મથાઈ મેથ્યુ (મૃતક) તેમના વારસદારો મારફત, (૨૦૦૪) ૧૨ એસ.સી.સી. ૮૩ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે હિસાબી ચોપડા રજૂ કરવામાં ન આવ્યા હોવાથી, કોર્ટે બિનહિસાબી રકમના વ્યવહારોને ગેરકાયદેસર ગણ્યા હતા અને તેના દ્વારા પક્ષકારની તરફેણમાં કોઈ હુકમનામું પસાર કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. સ્પષ્ટપણે એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે ગેરકાયદેસર વ્યવહારમાં અદાલત પક્ષકારની મદદે આવી શકે નહીં.

૩.૮ મેસર્સ ઇન્ડસ એરવેઝ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય વિ. મેસર્સ મેગ્રમ એવીએશન પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય, ૨૦૧૪ (૨) જી.એલ.એચ. ૧૬૧ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં એ સિદ્ધાંતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફોજદારી જવાબદારી ત્યારે જ ઉદ્ભવશે જ્યારે ચેક લખવાની તારીખે કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીઓ અસ્તિત્વમાં હોય.

૩.૯ છેલ્લે, વિદ્વાન વકીલે આ કોર્ટની સમકક્ષ બેન્ચ દ્વારા શેખ યુસુફખાન હમીદખાન વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, ૨૦૨૧ (૪) જી.એલ.આર. ૩૧૨૧ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને અધિનિયમની કલમ ૧૩૯ ને ધ્યાને લેતાં તારવવાના અનુમાન અંગેના સ્થાપિત સિદ્ધાંત તરફ નિર્દેશ કર્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૯ માત્ર એ હકીકત અંગે અનુમાન ઊભું કરે છે કે ચેક કોઈપણ દેવું અથવા અન્ય કોઈપણ

જવાબદારીની પતાવટ માટે જારી કરવામાં આવ્યો છે, જો કે, કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવાનું અસ્તિત્વ એ અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૯ હેઠળ અનુમાનની બાબત નથી. અન્યથા પણ, અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૯ હેઠળ ઊભું કરી શકાતું અનુમાન ખંડનક્ષમ છે.

સામાવાળા - મૂળ ફરિયાદી તરફે રજૂઆતો :

જ. સામાવાળા નં. ૨ - મૂળ ફરિયાદી તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી શ્રીરાજ શાહે અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત રજૂઆતોનો ભારપૂર્વક વિરોધ કર્યો હતો.

જ.૧ વિદ્વાન વકીલે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો અને કારણો તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું હતું. તેઓએ વિવિધ દસ્તાવેજો એટલે કે આંક ૧૯ પર તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૬ ના સમાધાન કરાર, આંક ૨૦ પર તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૬ ના સોગંદનામું-સહ-જાહેરનામું, આંક ૨૧ પર તારીખ ૨૭ જુલાઈ ૨૦૧૬ ના સમજૂતી કરાર, અને આંક ૨૨ પર તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૬ ના જાહેરનામું-સહ-સોગંદનામાનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને તેના પર આધાર રાખ્યો હતો.

જ.૨ વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના પેરા ૭.૧૦ અને ૭.૧૧ માં વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો અને કારણોનો સંદર્ભ આપતાં, તેઓએ રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ એવા તારણ પર પહોંચ્યા છે કે આરોપી તરફથી

ઉપરોક્ત કરારો સામે કોઈ પડકાર નથી અને માન્ય કારણોસર ફરિયાદ ધ્યાને લીધી છે. તેથી તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે રેકર્ડ પર વિપરીત પુરાવો દર્શાવવામાં ન આવ્યો હોય અથવા અરજદાર દ્વારા કોઈ તકરાર ઉઠાવવામાં ન આવી હોય ત્યારે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટના અભિગમમાં કોઈ ભૂલ શોધી શકાય નહીં. સાક્ષી તરીકે તપાસવામાં આવેલા નોટરી શ્રી કિશોરભાઈ મિસ્ત્રીના પુરાવાની મૂલવણી કરતાં, જેમની જુલાની આંક ૩૪ પર નોંધવામાં આવી છે, અદાલતે ચોક્કસ તારણ નોંધ્યું છે કે આરોપીએ સમજૂતી કરારને પડકાર્યો નથી કે ઉપરોક્ત દસ્તાવેજ પર પોતાની સહીનો ઇનકાર કર્યો નથી. તેનાથી વિપરીત, આરોપીએ એ હકીકત પર ભાર મૂકવાના હેતુથી ઉપરોક્ત દસ્તાવેજોનો સંદર્ભ આપ્યો છે અને તેના પર આધાર રાખ્યો છે કે ફરિયાદીએ ખેતીની જમીનમાંથી પોતાનો હક જતો કર્યો હતો. રેકર્ડ પર આવા પુરાવા હોવાથી, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે નોંધ્યું છે કે અવિશ્વાસ કરવાનું કોઈ કારણ નથી.

૪.૩ કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવાના મુદ્દા પર, વિદ્વાન વકીલે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના પેરા ૭.૧૨ માં વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો અને કારણો તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું હતું. એવો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે ફરિયાદીના પુરાવા અને રેકર્ડ પરના ઉપરોક્ત દસ્તાવેજોની મૂલવણી કરતાં, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે યોગ્ય રીતે જ ઠરાવ્યું છે કે આંક ૧૮ પર રેકર્ડ પર રજૂ કરાયેલ સમજૂતી કરાર રદબાતલ થતો નથી અથવા કરાર અધિનિયમની કલમ ૨૩ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવ્યા મુજબ જાહેર નીતિ વિરુદ્ધનો ગણી શકાય નહીં. તેનાથી વિપરીત, તે એ હકીકત સ્થાપિત કરે છે કે એક કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર

દેવાની પતાવટ માટે જારી કરવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં કરાર અધિનિયમની કલમ ૨૩ નો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે સદર જોગવાઈમાં જણાવેલી સંભાવનાઓમાંથી કોઈ પણ સંભાવના કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતી નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે રેકર્ડ પર રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો એટલે કે આંક ૧૯ થી ૨૨ પડકાર્યા વિનાના અને નિર્વિવાદ રહ્યા છે અને હકીકતમાં સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા અમુક અંશે તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો છે. તેનાથી વિપરીત, સદર દસ્તાવેજો સૂચવે છે કે તે પક્ષકારોનું દ્વિપક્ષીય કૃત્ય હતું અને પક્ષકારોએ સ્વેચ્છાએ આવા વ્યવહારમાં પ્રવેશ કર્યો હતો. તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે માત્ર સમજૂતી કરાર નોટરાઈઝ્ડ દસ્તાવેજ હોવાના કારણે અથવા હાઈકોર્ટ સમક્ષ હકો છોડી દીધા પછી કરવામાં આવ્યો હોવાના કારણે અથવા અપીલમાં એપેલેટ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હોવાના કારણે, એવા કોઈ માન્ય આધારો નથી કે જેનાથી ઠરાવી શકાય કે આરોપી દ્વારા ઉદ્ભવેલું દેવું કે જવાબદારી બિન-કાયદેસર વસૂલાતપાત્ર દેવું હતું. તેનાથી વિપરીત, હકીકત એ રહે છે કે કાર્યવાહીના પક્ષકારો દ્વારા આવા દસ્તાવેજ સામે કોઈ પડકાર ફેંકવામાં આવ્યો ન હોવાથી આજની તારીખે દસ્તાવેજની માન્યતા સામે કોઈ પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી.

૪.૪ વધુમાં એવો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે ઝ્યંબકે એસ. હેગડે વિ. શ્રીપાદ, (૨૦૨૨) ૧ એસ.સી.સી. ૭૪૨ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોનું યોગ્ય રીતે પાલન કર્યું છે. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવાના પ્રશ્નની વિચારણા કરતી

વખતે દાવાની પ્રકૃતિ મહત્વની રહેશે.

જ.૫ વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે નિર્વિવાદપણે, ચેક પરની સહી અંગે કોઈ વિવાદ થયો નથી. જો કે ચેક પરની શાહીમાં તફાવત અંગે પ્રશ્નો ઉઠાવીને પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા, તેમ છતાં, આરોપી દ્વારા રેકર્ડ પર કોઈ યોગ્ય સામગ્રી રજૂ કરીને પાછળથી તે સાબિત કરવામાં આવ્યું નથી. તેમણે એ હકીકતનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે આંક ૧૯, ૨૦, ૨૧ અને ૨૨ ના વિવિધ દસ્તાવેજોની માન્યતા કે અમલ સામે કોઈ પડકાર નથી. આવા સંજોગોમાં, એકવાર અમલ નિર્વિવાદ હોય પછી પક્ષકારો કરારની શરતો અને નિયમોથી પર જઈ શકતા નથી. તેનાથી વિપરીત, ફરિયાદીએ એક સાક્ષી એટલે કે નોટરીની તપાસ કરી છે જેમના સમક્ષ સદર દસ્તાવેજો કરવામાં આવ્યા હતા. સદર સાક્ષીએ ફરિયાદીના કેસને સમર્થન આપ્યું છે. તેથી તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આરોપી દ્વારા કોઈ વિકૃતિ કે સ્પષ્ટ ભૂલ સાબિત કરવામાં આવી નથી કે જે આ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશનમાં આ કોર્ટના હસ્તક્ષેપની માંગ કરે. હકીકત અને કાયદાના સમવર્તી તારણો હોવાથી, દોષિત ઠરાવવાનો વાદગ્રસ્ત હુકમ બહાલ રાખવા મહેરબાની કરશો.

જ.૬ અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા વિવિધ ચુકાદાઓ અંગે, વિદ્વાન વકીલે દશરથભાઈ ત્રિકમભાઈ પટેલ (ઉપર મુજબ) ના કેસની હકીકતો તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું હતું અને જણાવ્યું હતું કે પાયાની હકીકતો અરજદાર - મૂળ આરોપી દ્વારા મૂકવામાં આવી હતી જેમણે પોતાની

ઊલટતપાસમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે પ્રથમ સામાવાળાને રૂ. ૨૦ લાખ
 ધીર્યાની કોઈ પહોંચ તેમણે લીધી ન હતી. કોર્ટે પુરાવાની મૂલવણી કરતાં નોંધ્યું
 હતું કે ચેક વટાવતી વખતે સામાવાળા ચેકમાં દર્શાવેલી રકમ ચૂકવવા માટે
 જવાબદાર ન હતા, જે ચેક કોર્ટે સુરક્ષા માટે જારી કરાયેલો હોવાનું જણાવ્યું હતું.
 અધિનિયમની કલમ ૧૩૮ ની જોગવાઈઓને ધ્યાને લેતાં, કોર્ટનો એવો
 અભિપ્રાય હતો કે અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૫ સાથે વાંચતાં કલમ ૫૬ ને
 ધ્યાને લેતાં, ચેકમાં દેવાની આંશિક ચુકવણી નોંધીને શેરો કરવો જરૂરી હતો.
 જોન કે. અબ્રાહમ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે શરૂઆતમાં કલમ ૧૩૮
 હેઠળના ગુના માટે આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂક્યા હતા જ્યારે હાઈકોર્ટે નિર્દોષ
 છોડી મૂકવાનો હુકમ ઉલટાવ્યો હતો અને આરોપીને દોષિત ઠેરવ્યા હતા, તે
 પ્રક્રિયામાં હાઈકોર્ટે રૂ. ૧.૫ લાખનું વળતર ચૂકવવાનો આદેશ કર્યો હતો. નામદાર
 સર્વોચ્ચ અદાલતે ફરિયાદી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલની મૂલવણી કરતી
 વખતે, પુરાવાની મૂલવણી કરતાં નોંધ્યું હતું કે ચેક કોણે લખ્યો હતો તે અંગે
 ફરિયાદીના પુરાવામાં વિરોધાભાસ હતો. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે વધુમાં
 નોંધ્યું હતું કે ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધેલા ઉપરોક્ત વિરોધાભાસોને હાઈકોર્ટે કોઈ કારણો
 નોંધ્યા વિના બાજુ પર મૂકી દીધા હતા. કેસની આવી હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં
 કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે અધિનિયમની કલમ ૧૩૮ સાથે વાંચતાં કલમ ૧૧૮ હેઠળ
 અનુમાન તારવવા માટે, આરોપીને નાણાં ધીરવા માટે પોતાની પાસે જરૂરી
 ભંડોળ હતું તે દર્શાવવાનો બોજો સામાવાળા-ફરિયાદી પર ભારે હતો. તેથી
 નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં વિકૃતિ નોંધીને તેને રદ કર્યો

હતો અને અપીલ મંજૂર કરી હતી. મેસર્સ ઇન્ડસ એરવેઝ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, હકીકતો સૂચવે છે કે આરોપી દ્વારા પોસ્ટ-ડેટેડ ચેકો જારી કરવામાં આવ્યા હતા. પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થયો કે શું ખરીદ ઓર્ડરના સંબંધમાં એડવાન્સ પેમેન્ટ તરીકે જારી કરાયેલા પોસ્ટ-ડેટેડ ચેકોને કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીઓની પતાવટ તરીકે ગણી શકાય અને વધુમાં શું આવા ચેક અસ્વીકાર થવાથી અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો બનશે. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે કેસની હકીકતો ધ્યાને લેતાં, જે દિવસે સમાધાન નોંધીને પ્રથમ અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો તે જ દિવસે જવાબદારી ખરેખર નક્કી થઈ ગઈ હતી, કારણ કે આરોપી પ્રશ્નવાળી જમીનોમાં ફરિયાદી અને અન્યોના હકો છોડી દેવા બદલ અવેજ પેટે રકમની આંશિક ચુકવણી કરવા સંમત થયા હતા. તેથી, ચેક જારી કરવાની તારીખે જવાબદારી નક્કી ન થઈ હોવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ન હતો. તેથી તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ઉપરોક્ત ચુકાદો કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડશે નહીં. વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ૭. પંકજાક્ષીઅમ્મા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આધાર રાખવામાં આવેલા ચુકાદા અંગે, એવો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ બાબત કેરળ મની લેન્ડર્સ એક્ટ સાથે સંબંધિત છે અને પ્રોમિસરી નોટના આધારે દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. સ્વીકાર્યપણે, લેણાંની વસૂલાત માટેનો દાવો ચિટ ફંડ વ્યવહાર સાથે સંકળાયેલા ગેરકાયદેસર વ્યવહારો પર આધારિત હતો. આવી વાસ્તવિક પરિસ્થિતિની પૃષ્ઠભૂમિમાં, પ્રશ્નવાળો વ્યવહાર ગેરકાયદેસર હોવાનું જણાયું હતું અને તેથી કાયદાની નજરમાં અમલપાત્ર ન હોવાનું યોગ્ય રીતે ઠરાવવામાં આવ્યું

હતું. છેલ્લે, શેખ યુસુફખાન હમીદખાન (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, એવો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે કોર્ટે રેકર્ડની મૂલવણી કરતાં નોંધ્યું હતું કે ફરિયાદ નોંધાવતાં પહેલાં આપવામાં આવેલી નોટિસ આરોપીને મળી હતી તેવું સૂચવવા માટે ફરિયાદી દ્વારા રેકર્ડ પર કશું રજૂ કરવામાં આવ્યું ન હતું. ઊલટતપાસમાં પણ ફરિયાદીએ ઉપરોક્ત હકીકત સ્વીકારી હતી. ફરિયાદી દ્વારા કરવામાં આવેલા આવા નિવેદનને ધ્યાને રાખીને અને રેકર્ડ પર કોઈ પુરાવો ન હોવાથી, કોર્ટે એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે આરોપી દ્વારા કલમ ૧૩૮ હેઠળનો ગુનો કરવામાં આવ્યો ન હતો. કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવા અંગેના પુરાવાના પાસા પર, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે હાલના કેસમાં રેકર્ડ પર સચોટ સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી છે. તેથી, તેઓએ આ કોર્ટને હાલની ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન ફગાવી દેવા વિનંતી કરી છે.

વિશ્લેષણ :

૫. મેં સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે. મેં રેકર્ડ પરના પુરાવાના પ્રકાશમાં તેઓની રજૂઆતો પણ કાળજીપૂર્વક ધ્યાને લીધી છે. દલીલો પૂર્ણ થયા પછી, સંબંધિત દસ્તાવેજો રિવિઝન અરજીનો ભાગ હોવા છતાં, સંબંધિત અદાલતો પાસેથી મૂળ રેકર્ડ અને કાર્યવાહી મંગાવવામાં આવી હતી. મેં સમગ્ર રેકર્ડનું કાળજીપૂર્વક અવલોકન કર્યું છે.

૬. સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો ધ્યાને લેતાં અને નીચલી અદાલતો દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો

અને કારણોના પ્રકાશમાં તેમની રજૂઆતોનું મૂલ્યાંકન કરતાં, હાલની રિવિઝન અરજીમાં આ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટે ટૂંકો પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થાય છે કે શું વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે તેમજ એપેલેટ કોર્ટે કોઈ સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે અથવા કાયદાની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ કામ કર્યું છે અથવા દોષિત ઠરાવવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરીને કોઈ હકૂમત સંબંધી ભૂલ કરી છે જેથી ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૯૭ હેઠળ રિવિઝનલ હકૂમતનો ઉપયોગ કરી શકાય?

૭. એ નોંધવું જરૂરી છે કે હાલની રિવિઝન અરજી નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ નોંધાયેલી ફરિયાદમાંથી ઉદ્ભવે છે. શરૂઆતમાં, નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ના ઉદ્દેશો અને કારણોના કથનનું પુનરાવર્તન કરવું યોગ્ય રહેશે, એટલે કે “ખાતામાં ભંડોળની અપૂરતીતાના કારણે અથવા લખનાર દ્વારા કરવામાં આવેલી વ્યવસ્થા કરતાં વધુ હોવાના કારણે એક બાઉન્સ થવાના કિસ્સામાં લખનારને દંડ માટે જવાબદાર બનાવીને જવાબદારીઓની પતાવટમાં ચેકની સ્વીકાર્યતા વધારવી, જેમાં પ્રામાણિક લખનારાઓની હેરાનગતિ રોકવા માટે પૂરતી સુરક્ષા હોય.” અદાલતોએ વિવિધ પ્રસંગોએ, ૧૯૮૮ ના અધિનિયમ ૬૬ ના ઉદ્દેશો અને કારણોના ઉપરોક્ત કથનને ધ્યાનમાં રાખીને, એવો અભિપ્રાય રચ્યો છે કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ રોકડ ચુકવણીના ભરોસાપાત્ર વિકલ્પ તરીકે ચેકની વિશ્વસનીયતા પુનઃસ્થાપિત કરવાનો અને ચેકનો ઉપયોગ કરવાની સંસ્કૃતિને પ્રોત્સાહન આપવાનો ઈશાદો ધરાવે છે.

૭. સંજબીજ તારી વિ. કિશોર એસ. બોરકર, ન્યુટ્રલ સાઈટેશન: ૨૦૨૫ આઈ.એન.એસ.સી. ૧૧૫૮ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત ઉદ્દેશ અને કારણોની નોંધ લેતાં વધુમાં અવલોકન કર્યું છે કે પૂરતા ભંડોળ વિના અથવા અન્ય નિર્દિષ્ટ કારણોસર ચેક જારી કરવાના કૃત્યને ગુનાહિત બનાવીને, નાણાકીય શિસ્તને પ્રોત્સાહન આપવાનો, બેજવાબદાર પ્રથાઓને નિરુત્સાહિત કરવાનો અને અગાઉના શુદ્ધ દીવાની ઉપાયની તુલનામાં વિવાદોના વધુ કાર્યક્ષમ અને સમયસર ઉકેલ લાવવાનો ઈશદો હતો, જે દીવાની ઉપાયમાં નાણાં મેળવનારને મુકદ્દમાની લાંબી પ્રક્રિયામાં સંડોવતો હોવાનું જણાયું હતું.

૮. ૧૯૮૮ ના અધિનિયમ ૬૬ ના ઉપરોક્ત ઉદ્દેશ્યને ધ્યાનમાં રાખીને, જો કોઈ અધિનિયમની યોજના તરફ જુએ, તો એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે એકવાર ચેક લખ્યાનું સ્વીકારવામાં આવે, પછી અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૧૮ હેઠળનું અનુમાન એટલે કે પ્રશ્નવાળો ચેક અવેજ માટે લખવામાં આવ્યો હતો, અને અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૯ હેઠળનું અનુમાન એટલે કે ચેક ધારકને સદર ચેક કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું અથવા જવાબદારીની પતાવટમાં મળ્યો હતો, તે આરોપી/ચેક લખનાર વિરુદ્ધ ઊભું થાય છે. ઉપરોક્ત મત નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા બીર સિંહ વિ. મુકેશ કુમાર, (૨૦૧૯) ૪ એસ.સી.સી. ૧૯૭ ના કેસમાં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે. સર્વોચ્ચ અદાલતની ત્રણ જજોની બેન્ચે ઠરાવ્યું છે કે અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૯ હેઠળ વિચારાયેલું અનુમાન એક ખંડનક્ષમ અનુમાન છે. જો કે, ચેક કોઈ દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીની પતાવટ માટે નથી તે સાબિત કરવાનો પ્રારંભિક બોજો

આરોપી/ચેક લખનાર પર રહે છે. પાછળથી, એપીએસ ફોરેક્સ સર્વિસીસ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. શક્તિ ઇન્ટરનેશનલ ફેશન લિંક્સ અને અન્ય, (૨૦૨૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૭૨૪ ના કેસમાં, કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે એકવાર આરોપીએ અનુમાનનું ખંડન કરી દીધું, પછી પોતાનો કેસ સાબિત કરવાનો બોજો ફરીથી ફરિયાદી પર આવી જશે.

૯. ઉપરોક્ત કાનૂની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, ફરિયાદી ચેક કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવા પેટે હતો તે સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હોવા અંગે અરજદારના વિદ્વાન વકીલની દલીલ નકારી કાઢવાને પાત્ર છે. મેં અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા ચુકાદાઓ પર કાળજીપૂર્વક વિચાર કર્યો છે; જો કે, સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી વિભિન્ન હકીકતોને ધ્યાને લેતાં, તે કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતા જણાતા નથી. એ નોંધવું જરૂરી છે કે ફરિયાદીએ તારીખ ૨૯મી જુલાઈ ૨૦૧૭ ની કાનૂની નોટિસ ફટકારી હતી, જે પાના ૬૩ પર રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવી છે, જેમાં તેમણે ભૂતકાળના મુકદ્દમા, ત્યારબાદ થયેલા સમાધાન અને આવા સમાધાન પેટે સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા સંમત થયેલી અવેજની કુલ રકમનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કર્યો છે. નિર્વિવાદપણે, પક્ષકારોએ ખેતીની જમીનોમાં આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાના સંબંધમાં સમાધાન કર્યું છે. વિવાદિત જમીનોમાં તેમના અધિકારો છોડી દેવા સામે, આરોપી અને તેમના પરિવારના સભ્યો અવેજ ચૂકવવા સંમત થયા છે. વધુમાં, એ નોંધવું જરૂરી છે કે, આરોપી દ્વારા સ્વીકાર્યા મુજબ, વિવિધ દસ્તાવેજો એટલે કે આંક નં. ૧૯, ૨૦, ૨૧ અને ૨૨ પર રેકૉર્ડ

પર રજૂ કરાયેલા સમાધાન કરારો અને સોગંદનામું-સહ-જાહેરનામું તેમના દ્વારા નિષ્પાદિત કરવામાં આવ્યા હોવા સામે કોઈ પડકાર નથી. બીજી તરફ ફરિયાદીએ નોટરીની સાક્ષી તરીકે તપાસ કરી છે જેમણે ફરિયાદીના કેસને સમર્થન આપ્યું છે. રેકૉર્ડ પર આવા સચોટ પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા હોવાથી, મારા મતે, ફરિયાદીએ પોતાનો કેસ વ્યાજબી રીતે સાબિત કર્યો છે કે એક આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલા દેવા/જવાબદારી પેટે આપવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા યોગ્ય રીતે નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, તારીખ ૨૭ જુલાઈ ૨૦૧૬ ના સમજૂતી કરારમાં દર્શાવેલ ચુકવણીનું સમયપત્રક સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે પક્ષકારોએ રૂ. ૧૧,૩૧,૦૦,૦૦૦/- ના અવેજ માટે સમાધાનની વાટાઘાટો કરી હતી. આઈટમ નં. ૫ પરથી વધુમાં જણાય છે કે અવેજની ઉપરોક્ત કુલ રકમમાંથી, આરોપી તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૭ ના રોજ રૂ. ૨,૭૯,૦૦,૦૦૦/- ચૂકવવા સંમત થયા હતા. આરોપી, સદર દસ્તાવેજના હસ્તાક્ષરકર્તા પક્ષકારોમાંના એક હોવાથી, તેમણે રૂ. ૨,૭૯,૦૦,૦૦૦/- ચૂકવવા સંમતિ દર્શાવી હતી. ચુકવણીના સમયપત્રકમાં આવી મહત્વની તારીખો સામેલ કરવામાં આવી હોવાથી, જો કોઈ વિવાદિત એક જારી કરવાની તારીખ જુએ, જે રૂ. ૧,૬૯,૧૬,૬૬૬/- ની રકમ માટે તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૭ ની છે, તો ફરિયાદીના આ કેસને અવિશ્વાસ કરવાનું કોઈ કારણ નથી કે એક ઉપરોક્ત વ્યવહાર પેટે આપવામાં આવ્યો હતો. એ પણ નોંધવું જરૂરી છે કે ફર્સ્ટ અપીલમાં આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ સમાધાનના તબક્કે, પક્ષકારો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા અને ઉપરોક્ત રકમની વસૂલાતને આધીન સંબંધિત જમીનોમાં તેમના

અધિકારો છોડી દેવા સંમત થયા હતા. વિદ્વાન સિંગલ જજે ઉપરોક્ત હકીકતની ચકાસણી કરીને, સમાધાન નોંધતા કરારની મૂળ નકલ રેકૉર્ડ પર લીધી હતી અને સમાધાનની શરતો અનુસાર પડકાર હેઠળના હુકમમાં ફેરફાર કરતો વિશેષ હુકમ પસાર કર્યો હતો. વધુમાં એ નોંધવું જરૂરી છે કે સમાધાન કરારમાં એવી શરત સામેલ કરવામાં આવી હતી જે ફરિયાદી અને તેમના પરિવારના સભ્યોને આવી રકમની વસૂલાત માટે યોગ્ય કાર્યવાહી શરૂ કરવાનો અધિકાર આપતી હતી. તેમજ, અરજદાર દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ ૫૬ ની જોગવાઈઓના બિન-પાલનની દલીલ, વર્તમાન રિવિઝનમાં પ્રથમ વખત ઉઠાવવામાં આવી છે. વાદગ્રસ્ત ચુકાદાઓ તેમજ મૂળ ફરિયાદીના પુરાવાની કાળજીપૂર્વક આકારણી કરતાં, સંમત થયેલા અવેજ સામે અંશતઃ ચુકવણીનો આવો બચાવ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો તેવું દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કશું જ નથી. વિવાદિત ચેકની રકમની અંશતઃ ચુકવણી સાબિત કરે તેવા કોઈપણ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, સદર અધિનિયમની કલમ ૫૬ ની જોગવાઈઓના બિન-પાલનનું કોઈ કારણ ઉપસ્થિત થતું નથી. જો તેમ હોત, તો આરોપીએ અંશતઃ ચુકવણીની વિગતો દર્શાવીને કાનૂની નોટિસનો તાકીદે જવાબ આપ્યો હોત. રકમની વસૂલાતની ચોક્કસ તારીખ દ્વિપક્ષીય રીતે સંમત થઈ હોવાથી અને નિર્દિષ્ટ તારીખે વિવાદિત ચેક જારી કરવામાં આવ્યો હોવાથી, રેકૉર્ડ પર કોઈ વિરોધાભાસ લાવવામાં આવ્યો ન હોવાથી, ફરિયાદીએ એવા કથનના સંદર્ભમાં પોતાનો કેસ સાબિત કર્યો છે કે આરોપી નિર્ધારિત તારીખે રકમની ચુકવણી કરવા સંમત થયા હતા, જે લેણી અને ચૂકવવાપાત્ર બની હતી અને આવા સમાધાન કરાર તેમજ સોગંદનામું-સહ-

જાહેરનામાના હસ્તાક્ષરકર્તાઓમાંના એક તરીકે આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલા દેવા/જવાબદારી પેટે ચેક જારી કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૦. જ્યાં સુધી પ્રશ્નવાળો વ્યવહાર કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું હોવાના મુદ્દાનો સંબંધ છે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના સાંજબીજ તારી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ, એવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો હતો કે એકવાર ચેકનું નિષ્પાદન સ્વીકારવામાં આવે, પછી એન.આઇ. એક્ટ ની કલમ ૧૩૯ હેઠળનું અનુમાન કે ચેકના ધારકે કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું અથવા જવાબદારી ચૂકવવા માટે સદર ચેક મેળવ્યો હતો, તે આરોપી સામે ઉપસ્થિત થાય છે કે નહીં. અદાલતે અવલોકન કર્યું કે કૃષ્ણા જનાર્દન ભટ વિ. દત્તાત્રેય જી. હેગડે [(૨૦૦૮) ૪ એસ.સી.સી. ૫૪] ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની બે ન્યાયાધીશોની બેંચ દ્વારા લેવામાં આવેલો અગાઉનો દ્રષ્ટિકોણ રંગપ્પા વિ. શ્રી મોહન [(૨૦૧૦) ૧૧ એસ.સી.સી. ૪૪૧] ના કેસમાં ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચ દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યો છે. અદાલતે એવું અવલોકન કરીને સદર અધિનિયમ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૧૮ અને ૧૩૯ હેઠળના અનુમાનોને અમલમાં ન મૂકવાના નીચેની અદાલતોના અભિગમની ટીકા કરી હતી કે આવો અભિગમ સંસદના આદેશથી વિપરીત હતો. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત પી.સી. હરિ વિ. શિની વર્ગીસ અને અન્ય (૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન કેરળ ૫૫૩૫) ના કેસમાં કેરળ હાઇકોર્ટના ચુકાદા સાથે અસંમત થઈ છે, જેમાં અદાલતે એવું ઠરાવીને સદર

અધિનિયમની કલમ ૧૩૯ હેઠળનું અનુમાન લંબાવવાનો ઇનકાર કર્યો હતો કે ૩. ૨૦,૦૦૦/- થી વધુના રોકડ વ્યવહાર દ્વારા ઊભું થયેલું દેવું ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૬૯એસએસ ની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનમાં હતું, અને તેથી જ્યાં સુધી માન્ય ખુલાસો આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે "કાયદેસર રીતે વસૂલવાપાત્ર દેવું" ન હતું. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું કે ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૬૯એસએસ નો કોઈપણ ભંગ માત્ર ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૭૧ડી હેઠળ દંડને પાત્ર છે. અદાલતે વધુમાં અવલોકન કર્યું કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓમાંથી કોઈપણ જોગવાઈ એવું જણાવતી નથી કે તેના ભંગમાં કરવામાં આવેલો આવો વ્યવહાર ગેરકાયદેસર, અમાન્ય અથવા વૈધાનિક રીતે રદબાતલ ગણાશે. તેથી અદાલતે ઠરાવ્યું કે ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની ઉપરોક્ત કલમનું કોઈપણ ઉલ્લંઘન એન.આઈ. એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળના વ્યવહારને બિન-અમલપાત્ર બનાવશે નહીં અથવા એન.આઈ. એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૧૮ અને ૧૩૯ હેઠળના અનુમાનનું ખંડન કરશે નહીં.

૧૧. કેસની હકીકતોમાં ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો લાગુ કરતાં, આંક ૧૯, ૨૦, ૨૧ અને ૨૨ પર રેકર્ડ પર રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો સામે કોઈ પડકારની ગેરહાજરીમાં, માત્ર ઉપરોક્ત વ્યવહારોના પક્ષકારોએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ સમાધાન કર્યા પછી, હાઈકોર્ટ સમક્ષ જે સંમત થયા હતા તેના કરતાં વધુ અવેજની રકમ માટે સંમત થઈને ત્યારપછીનો વ્યવહાર કર્યો હોવાના કારણે વ્યવહાર ગેરકાયદેસર બનશે નહીં.

અરજદારના વિદ્વાન વકીલની દલીલની મૂલવણી કરવા માટે, જો કોઈ કરાર અધિનિયમની કલમ ૨૩ ની જોગવાઈઓ તરફ જુએ, તો ઉપરોક્ત વ્યવહાર જાહેર નીતિ વિરુદ્ધનો હતો અને તેથી કાયદાની નજરમાં તેને ગેરકાયદેસર દસ્તાવેજ ગણવો તે ખૂબ દૂરની વાત ગણાશે. વ્યવહારની માન્યતા અંગે, રજીસ્ટ્રેશન એક્ટની કલમ ૧૭ ની જોગવાઈઓને જોતાં, જ્યાં સ્થાવર મિલકતમાં અધિકારો છોડી દેવા સામે અવેજની રકમ રૂ. ૧૦૦/- કરતાં વધુ હતી ત્યાં તેની ફરજિયાત નોંધણી કરાવવી જરૂરી હતી. જો કે, ઉપરોક્ત જોગવાઈ હેઠળ દસ્તાવેજ નોંધાયેલ ન હોવાની માત્ર હકીકત, તેના અમલીકરણના હેતુ માટે આવા દસ્તાવેજને અમાન્ય બનાવશે નહીં. વધુમાં વધુ, આવા દસ્તાવેજ પર આધાર રાખતા પક્ષકારો પર પુરાવાના કાયદાની જોગવાઈઓ મુજબ તેને સાબિત કરવાનો બોજો રહેશે જેથી તેને પુરાવા તરીકે વાંચી શકાય. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓ સૂચવે છે કે, હકીકતમાં, બિનનોંધણી કરારને પણ મર્યાદિત ગોણા (કોલેટરલ) હેતુઓ માટે ધ્યાને લઈ શકાય છે. તાજેતરમાં, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે મુરુગાનંદમ વિ. મુનિયાંડી (મૃતક) વારસદારો મારફત, ન્યુટ્રલ સાઈટેશન : ૨૦૨૫ આઈ.એન.એસ.સી. ૬૫૨, [એસ.એલ.પી. (સી) નં. ૧૦૮૯૩/૨૦૨૧ માંથી ઉદ્ભવતી સિવિલ અપીલ નં. ૬૫૪૩/૨૦૨૫] ના કેસમાં, રજીસ્ટ્રેશન એક્ટની કલમ ૪૯ ના પરંતુક અને એસ. કલાદેવી વિ. વી.આર. સોમસુંદરમ, (૨૦૧૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૦૧ ના કેસમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાને રાખીને સ્ટેમ્પ વગરના અને બિનનોંધાયેલ કરારને મૌખિક કરારના પુરાવા તરીકે વાંચવાની મંજૂરી આપી છે. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે

ઠરાવ્યું છે કે સ્પેસિફિક પરફોર્મન્સની માંગણી કરતા દાવામાં બિનનોંધાયેલ દસ્તાવેજ કરારના પુરાવા તરીકે સ્વીકારી શકાય છે. જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે ચુકાદાનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે:

“૧૨. કલમ ૪૯ માં મુખ્ય જોગવાઈ પૂરી પાડે છે કે કોઈપણ દસ્તાવેજ કે જેની નોંધણી કરાવવી જરૂરી છે, જો નોંધાયેલ ન હોય, તો તેમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ સ્થાવર મિલકતને અસર કરશે નહીં કે આવો દસ્તાવેજ આવી મિલકતને અસર કરતા કોઈપણ વ્યવહારના પુરાવા તરીકે સ્વીકારવામાં આવશે નહીં. જો કે, પરંતુક દર્શાવે છે કે સ્થાવર મિલકતને અસર કરતો અને ૧૯૦૮ ના અધિનિયમ અથવા ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ, ૧૮૮૨ દ્વારા નોંધણી કરાવવો જરૂરી હોય તેવો બિનનોંધાયેલ દસ્તાવેજ સ્પેસિફિક પરફોર્મન્સ માટેના દાવામાં કરારના પુરાવા તરીકે અથવા રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ દ્વારા થવો જરૂરી ન હોય તેવા કોઈપણ ગૌણ વ્યવહારના પુરાવા તરીકે સ્વીકારી શકાય છે. પરંતુકના આધારે, તેથી, રૂ. ૧૦૦ અને તેથી વધુ કિંમતની સ્થાવર મિલકતનો બિનનોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજ કરારના સ્પેસિફિક પરફોર્મન્સ માટેના દાવામાં કરારના પુરાવા તરીકે પુરાવામાં દાખલ કરી શકાય છે. આવો બિનનોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજ રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ દ્વારા થવો જરૂરી ન હોય તેવા કોઈપણ ગૌણ વ્યવહારના પુરાવા તરીકે પણ પુરાવામાં સ્વીકારી શકાય છે. જ્યારે કોઈ બિનનોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજ પુરાવામાં રજૂ કરવામાં આવે છે, ત્યારે પૂર્ણ થયેલા વેચાણના પુરાવા તરીકે નહીં, પરંતુ વેચાણના મૌખિક

કરારની સાબિતી તરીકે, તે ૧૯૦૮ ના અધિનિયમની કલમ ૪૯ ના પરંતુક હેઠળ વેચાણના મૌખિક કરારના પુરાવા તરીકે જ સ્વીકારવામાં આવે છે તેવી નોંધ કરીને પુરાવામાં સ્વીકારી શકાય છે.”

૧૨. આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટ સરદાર દર્શન સિંહ વિ. સરદાર રામ સિંહ અને અન્ય, ૨૦૦૪ (૬) એ.એલ.ટી. ૨૧૭ ના કેસમાં, રજીસ્ટ્રેશન એક્ટની કલમ ૪૯ ના પરંતુકને ધ્યાને રાખીને ત્રણ અપવાદો નક્કી કર્યા છે જેને ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૭. સદર પરંતુકનું માત્ર અવલોકન દર્શાવે છે કે કલમ ૪૯ ની કઠોરતામાંથી એક અપવાદ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે જે આદેશ આપે છે કે રજીસ્ટ્રેશન એક્ટની કલમ ૧૭ હેઠળ જે દસ્તાવેજની નોંધણી કરાવવી જરૂરી છે તે જ્યાં સુધી નોંધાયેલ ન હોય ત્યાં સુધી આવી મિલકતને અસર કરતા અથવા આવી સત્તા આપતા કોઈપણ વ્યવહારના પુરાવા તરીકે સ્વીકારવામાં આવશે નહીં. આ અપવાદ ત્રણ કેટેગરીને લાગુ પડે છે, એટલે કે, (૧) દસ્તાવેજ સ્પેસિફિક પરફોર્મન્સ માટેના દાવામાં કરારના પુરાવા તરીકે સ્વીકારી શકાય છે; (૨) ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ, ૧૮૮૨ ની કલમ ૫૩-એ ના હેતુ માટે કરારના આંશિક પાલનના પુરાવા તરીકે; અને (૩) રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજ દ્વારા થવો જરૂરી ન હોય તેવા કોઈપણ ગૌણ વ્યવહારના પુરાવા તરીકે. આ ત્રણ કેટેગરીના વ્યવહારોના સંબંધમાં, જે દસ્તાવેજની નોંધણી કરાવવી જરૂરી છે તે નોંધાયેલ નથી

અને તેથી પુરાવા તરીકે સ્વીકારવામાં આવશે નહીં તે હકીકત હોવા છતાં,
પુરાવા તરીકે સ્વીકારી શકાય છે.”

૧૩. આમ, કેસની હકીકતોમાં ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંતો લાગુ કરતાં, તારીખ ૨૭ જુલાઈ ૨૦૧૬ ના બિનનોંધાયેલ સમજૂતી કરારને પુરાવા તરીકે સ્વીકારવામાં અને કાનૂની અધિકારોના અમલ માટે કોઈ કાનૂની અવરોધ નથી કારણ કે રજીસ્ટ્રેશન એક્ટની કલમ ૪૯ ના પરંતુકને ધ્યાને રાખીને ચૂકવવા માટે સંમત થયેલી રકમ જેવા ગોણા હેતુઓ માટે આવા દસ્તાવેજો હંમેશા ધ્યાને લઈ શકાય છે. આરોપી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા તારીખ ૧૮મી જૂન ૨૦૧૬ ના સોગંદનામું-સહ-જાહેરનામા (પાના નં. ૫૮) ને ધ્યાને લેતાં સદર સમજૂતી કરાર વધુ મજબૂત બને છે. જ્યાં સુધી આરોપીના વકીલ દ્વારા આક્ષેપ કરાયેલા કાળા નાણાંના બિનહિસાબી વ્યવહારનો સંબંધ છે, તે ગુણદોષ વિનાનો છે કારણ કે એ નોંધવું જરૂરી છે કે આવી ચુકવણી ચેક દ્વારા કરવા સંમત થયા હતા જે રેકર્ડ પર બેંક મારફતે થવાની છે.

૧૪. ઉપરોક્ત કારણોસર, રિવિઝનલ હકૂમતના ઉપયોગ સંબંધિત સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટ કોઈપણ વિફૂતિની ગેરહાજરીમાં, નીચલી અદાલતો દ્વારા નોંધવામાં આવેલા હકીકતના સમવર્તી તારણોને ઉલટાવવા તરફ વલણ ધરાવતી નથી. આ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય છે કે રેકર્ડ પરના પુરાવાની પુનઃ ચકાસણી અને પુનઃ અર્થઘટન કરવા માટે કોઈ યોગ્ય આધાર બનતો નથી.

૧૫. પરિણામે, આ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય છે કે અરજદાર દ્વારા કોઈપણ વિફૂતિ

અથવા સ્પષ્ટ ભૂલ અથવા હકૂમત સંબંધી ભૂલ સાબિત અને સ્થાપિત કરવામાં ન આવી હોવાથી, આ કોર્ટ વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તેમજ વિદ્વાન એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા અને દોષિત ઠરાવવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે પોતાની રિવિઝનલ હકૂમતનો ઉપયોગ કરવા ઈચ્છુક નથી. તેથી રિવિઝન અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને આથી ફગાવી દેવામાં આવે છે.

૧૬. મુખ્ય રિવિઝન અરજી ફગાવી દેવામાં આવી હોવાથી, નીચલી અદાલતો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ બહાલ રાખવામાં આવ્યો હોવાથી મૂળ ફરિયાદી દ્વારા બેંક ગેરંટીને બદલે બાંહેધરી આપવાની શરતમાં ફેરફાર કરવાની માંગ કરતી પરચૂરણ અરજી મહત્વહીન બની જાય છે. તેને ધ્યાને લેતાં, મૂળ ફરિયાદી સંબંધિત કોર્ટ પાસે પડેલી ચેકની રકમના ૧૦% બિનશરતી ઉપાડી લેવા માટે મુક્ત રહેશે. ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન તદનુસાર નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૧૭. જો કે, અરજદાર દોષિત ઠરેલા હોવાથી અને સજા ભોગવવી જરૂરી હોવાથી, આરોપીને આ ચુકાદાની પ્રમાણિત નકલ મળ્યાની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાના સમયગાળામાં જેલ સત્તાવાળાઓ સમક્ષ આત્મસમર્પણ (સરેન્ડર) કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. અરજદાર આત્મસમર્પણ કરવામાં નિષ્ફળ જાય તેવા સંજોગોમાં, આરોપીની હાજરી સુરક્ષિત કરવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ માટે બિનજામીનપાત્ર વોરંટ જારી કરવાનું ખુલ્લું રહેશે. રજિસ્ટ્રીને રેકર્ડ અને કાર્યવાહી

સાથે સંબંધિત કોર્ટને આ હુકમની રિટ પહોંચાડવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

સહી/-

(નિશા એમ. ઠાકોર, ન્યાયમૂર્તિ)

રાઠોડ કૌશિકસિંહ

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====